

Ohrožení neúspěchem? Faktory ohrožení v prvním ročníku studia na vysoké škole z pohledu výzkumu Eurostudent VII

Michaela Šmídová

Threats of failure? Threat factors in the first year of higher education study from the perspective of Eurostudent VII survey

Abstract: The article focuses on analyzing selected factors which could lead to successful study at higher education institutions, in particular with regard to first-year students in bachelors study programmes. The attention is paid to a socio-economic background of students (education of parents and type of secondary education) and some problematic aspects of study such as motivation and self-assessment of study performance. Student's decision making about continuation in study is seen as a multifactorial process, with relations among the factors shown through the application of regression analysis.

Klíčová slova: neúspěšnost; vysokoškolské studium; Eurostudent VII; faktory ohrožení; první ročník; typ střední školy; vzdělání rodičů; odložený vstup do studia; problémy ve studiu; (sebe) hodnocení studijního výkonu.

Key words: drop-out; Higher education; Eurostudent VII; threat factors; first year of study; type of secondary education; education of parents; delayed entry into higher education; study problems; self-assessment of study performance.

Úvod

V tomto textu se zaměřím na neúspěšnost vysokoškolského studia, a to v souvislosti s kritickou fází přechodu ze střední na vysokou školu, a specificky se studiem v prvním ročníku (zejména) bakalářských studijních programů.¹ Z čeho vychází toto zaměření? Česká statistická data (konkrétně data MŠMT²) jsou v tomto směru jednoznačná. Většina těch, kteří opouštějí studijní program (v tuto chvíli bez ohledu na to zda „úplně“ či přechodem do jiného studijního programu), se rekrutuje ze studentů 1. ročníků bakalářského studia. O důvodech či souvislostech těchto opuštění (klasifikovaných jako neúspěšné studium) však na základě těchto dat mnoho

¹ Článek vznikl v rámci projektu „Studijní neúspěšnost s ohledem na přechod ze střední na vysokou školu“ ((TL01000219), který byl spolufinancován se státní podporou Technologické agentury ČR (www.tacr.cz) v rámci programu Ěta, I. výzva, mezi lety 2018 a 2020.

² Zde: statis.msmt.cz/statistikyvs/neuspesnost.aspx

nevíme.³ Ve statistických údajích MŠMT dominuje poněkud vágní pojmenování neúspěšného studia: „ze studijních důvodů“.⁴ Text si klade za cíl přispět k identifikaci dalších souvislostí, které mohou být podstatné i pro předcházení neúspěšného studia. Vychází z analýzy dat výzkumu EUROSTUDENT VII a hledá odpovědi na to, zda je zvýšené ohrožení neúspěšným studiem, které vyplývá ze statistik, identifikovatelné mezi studenty prvních ročníků a jaké faktory v něm hrají roli.

Veřejně politické a výzkumné zakotvení

Neúspěšnost ve studiu⁵, její definice, způsoby měření a koneckonců také interpretace, je dlouhodobě jedním z významných témat, která zasahují jak do akademického, tak veřejně-politického prostředí. Získává na významnosti zejména z následujících tří důvodů. Za prvé, je spojena s existencí univerzálního vysokého školství: vysokoškolačkem se během života stává alespoň jednou většina z mladých lidí.⁶ Zároveň se tak zvyšuje tlak na otevřenost vysokoškolských systémů i pro jiné skupiny studujících, tzv. netradiční studenty (Schuetze, 2014). Logicky se zvětšuje diverzita studentů (nejen z hlediska jejich individuálních schopností), ale liší se jejich vstupní podmínky, osobní přístup ke studiu a také variabilita důvodů neúspěšného studia.

Za druhé, s nástupem nových „digitálních“ trendů ve výuce je často řešenou otázkou neúspěšnost studentů on-line kurzů či studia (např. Aydin & Yazici, 2020 nebo Ruiz-Palmero, J. *et al.* 2020.), ale nejde zdaleka jen o samotná technická řešení. Samozřejmě se zkoumají možné souvislosti neúspěšnosti i s obecně (nízkou) atraktivitou či (nevhodnou) formou a organizací studia na vysokých školách pro generaci Z, z níž se současní studenti rekrutují nejčastěji (např. Seemiller & Grace 2017).

Konečně, neúspěšnost studia, respektive její míra, se dává do vztahu s finanční efektivitou (*accountability*) veřejného systému podpory vysokého školství (Zajac, Komendant-Brodowska, 2018) a podmiňuje částečně také financování (veřejných) vysokých škol.⁷ Toto konstatování platí

³ Důvody uvedené v oficiální statistice reflektují zákonnou úpravu, konkrétně zákon o vysokých školách v § 56, odst. 1, který uvádí kromě řádného ukončení 8 dalších způsobů ukončení studia: ukončení nebo odnětí platnosti akreditace studijního programu, zanechání studia, ukončení studia z důvodu nesplnění studijních podmínek, vyloučení ze studia za disciplinární přestupek, za podvod při přijímacím řízení a nakonec vyloučení, je-li státní závěrečná zkouška nebo její součást prohlášena za neplatnou (trest za plagiátorství).

⁴ Např. z těch studentů bakalářských studijních programů (celkem 99 179), kteří poprvé nastoupili do studia v roce 2013, jich v roce následujícím (2014) svá studia bez absolvování ukončilo 32 260 a z nich 30 989 ze studijních důvodů (vlastní výpočty, podle: statistiky.msmt.cz/statistikyvs/neuspesnost.aspx).

⁵ Otázka definice neúspěšného studenta má své téměř filozofické souvislosti (Astin 1971:15): „...zdá se, že z tohoto dilematu nevede žádná praktická cesta ven: perfektní klasifikace neúspěšného studia lze dosáhnout pouze až všichni studenti, kteří školu úspěšně dokončili nebo studium opustili předčasně, zemřou (přeloženo z anglického originálu).“

⁶ Poměr mezi těmi, kteří studují na střední škole v maturitních oborech, a oborech bez maturity je 70 ku 30 procentům. (Vojtěch, Kleňha, 2018)

⁷ Je samozřejmě otázka, zda a jak finanční motivace ovlivňuje přístup vysokých škol k neúspěšnosti, jak formuje např. přijímací řízení, ale také obecně kvalitu poskytovaného studia.

i pro Českou republiku. Vysoké školy vykazují míru neúspěšných studií třeba i v rámci výročních zpráv a současně jde o jeden z ukazatelů, na které je navázáno jejich financování.

Kromě toho je snížení *drop-out rate* už tradičně jedním z cílů národních i institucionálních strategií. Např. aktuálně platný Strategický záměr ministerstva pro oblast vysokých škol na období od roku 2021 (MŠMT 2020) staví otázku neúspěšnosti do souvislosti s relevancí studia pro život a praxi v 21. století (prioritní cíl 1): „Otázka profesní orientace navíc souvisí i s problémem studijní neúspěšnosti, jejíž míra v současnosti, zejména v bakalářském studiu, dosahuje neudržitelných hodnot. Většina studujících profesní relevanci od studia očekává, a pokud získají pocit, že nejsou jejich očekávání naplněna, často ztrácí motivaci a studia zanechávají. Posilování relevance studia tak, aby studujícím hned od prvního semestru studia nabízelo jasné (byť rozhodně ne uzavřené nebo úzce specializované) kariérní perspektivy, je tedy zároveň krokem ke zvýšení úspěšnosti studia.“ (MŠMT 2020: 18). Neúspěšnost studia se konec konců prolíná i do dalších prioritních cílů této strategie.

Citlivému období přechodu mezi střední a vysokou školou se na úrovni výzkumu doposud v České republice nevěnuje pozornost. V českém prostředí jde spíše o studie na dílčí témata, např. Konečný, Basl, Mysliveček (2010) se zabývají modelováním dopadů přijímacích testů na vysoké školy v souvislosti se vzdělávací nerovností. Obecnou neúspěšností (tj. nikoliv na první ročník studia zaměřenou) se zabývá více autorů a nalézá souvislost s typem absolvované střední školy (Kleňha, Vojtěch & Pikálková, 2014). Častěji studium nedokončí absolventi nástavbových studií a středních odborných škol zakončených maturitou. Významným vnitřním faktorem je podle Hlouškové (2014) nízký socioekonomický a kulturní status, nepříznivé rodinné prostředí, výchovné a vzdělávací aspirace rodičů. Dalším možným impulsem k odchodu z vysoké školy je zjištění, že škola nenaplnuje očekávání, která student má při příchodu na vysokou školu (Fučík, Slepíčková, 2014). Především zahraniční studie dokládají, že důvody neúspěšnosti jsou propojené s kulturním kontextem dané země, ale některé příčiny neúspěšnosti ve vysokoškolském studiu jsou stejné: etnický původ, motivace studentů i kulturně-hodnotové odlišnosti (Troelsen, Laursen, 2014); samozřejmě i ony zmiňují vzdělanostní či ekonomické zázemí rodiny. Jiné studie zdůrazňují kombinaci faktorů očekávání úspěchu ve vztahu k hodnocení (důležitosti) dosažení daného titulu/stupně vzdělání (Hadjar & Becker, 2004).

Shoda panuje také v tom, že význam jednotlivých důvodů, ač např. podpořených statistickými postupy, nelze vysvětlovat izolovaně. Rozhodování o změně či opuštění studia je komplexním procesem, do nějž vstupují osobní motivace, postoje, podmínky, aktivita, ale také institucionální nastavení. Jedna z nejlivnějších teorií zaměřená na úspěch ve studiu klade důraz zejména na osobní angažmá (*involment*) studentů: čím více se student věnuje studiu, tím se zvyšuje šance na jeho setrvání v něm (Tinto 1975). Ale i její autor (1993) do této relativně jednoduché konstrukce později včlenil také míru integrace se sociálním a akademickým prostředím. Přičemž integraci lze chápat jako přijetí norem a hodnot, které jsou spojeny s vysokoškolským studiem. A právě

studium v prvním ročníku lze chápat jako vyvrcholení přechodové fáze mezi střední a vysokou školou z hlediska hodnotové transformace studentů (Milem, Berger 1997).

Komplexnost a zároveň individuálnost procesu tohoto typu přechodu je dobře patrná i v německém modelu neúspěšnosti studia podle Heubleina (2014: 503), který konstatuje, že „... všechny empirické analýzy ukazují, že k odchodu (*ze studia*) existuje jen zřídka jediný důvod. Taková rozhodnutí spojená s životní situací (*biography-related*) jsou obecně způsobena několika vzájemně se posilujícími důvody, i když každý z nich je jinak významný.“⁸ Souběžně s důvody pro rozhodnutí odejít z daného studijního programu bez dosažení titulu je ale stejně důležitý fakt, že se nejedná o spontánní rozhodnutí, ale o poměrně dlouhý proces rozhodování ovlivněný mnoha různými faktory.

Výzkumné otázky, metodika, limity

V článku vycházím z dat, která byla získána v rámci šetření EUROSTUDENT VII (sběr dat květen, červen, 2019).⁹ Použití těchto dat ovlivňuje pojetí neúspěšnosti uplatněné v tomto textu: zabývám se aktuálními studenty a jejich (hypotetickým) uvažováním o opuštění daného studijního programu, a to bez ohledu na to, zda jde o úvahu opustit vysokoškolské studium úplně, nebo opuštění studijního programu ve prospěch jiného vysokoškolského studia. Pro účely této analýzy tedy vycházím z širšího vymezení předčasného odchodu ze studia.

Studenti 1. ročníků v bakalářských studijních programech jsou v datech zastoupeni v celkem 12 % případů, tj. 2395 studentů a studentek. Dalšími srovnávacími kategoriemi jsou studenti 1. ročníků magisterských navazujících studijních programů, kteří ale představují kategorii, která je v kontextu českého vysokého školství od prvně jmenovaných velmi odlišná. Tj. jde o ty, kteří již úspěšně ukončili svá bakalářská studia. Z bakalářského do magisterského studijního programu pokračuje přitom většina studentů.¹⁰ Z hlediska potenciálu k neúspěšnému studiu jsou tito studenti v magisterských studijních programech méně ohrožení: v systému jsou již integrováni, dosáhli v něm úspěchu. Srovnatelnější kategorií jsou naproti tomu studenti v prvním ročníku dlouhých magisterských studijních programů, jde také o studenty, kteří ve většině případů nastupují na vysokou školu hned po absolvování střední školy. Těch je ale vzhledem k nízkému počtu tohoto typu programů (jako pozůstatku nestrukturovaného vysokoškolského systému existujícího před zahájením Boloňského procesu) jen velmi malé množství, konkrétně 130

⁸ Přeloženo z anglického originálu: „...all empirical analyses show that there is rarely only one reason for dropping out. Such biography-related decisions are generally due to several reasons that mutually reinforce each other, although different degrees of importance can be assigned to each one.“

⁹ Data po zvážení metodou raking (vážená podle pohlaví, formy a typu studia, typu vysoké školy a oborů ISCED) reprezentují populaci studentů v bakalářských a magisterských studijních programech, N=19 368.

¹⁰ Jde o více než dvě třetiny studentů (CSVŠ, 2020).

případů, tj. 0,7 % z celku. Zároveň jde téměř výhradně o studenty medicíny a práva. Poslední kategorií, se kterou budu operovat v analýze, jsou všichni ostatní studenti, tj. studenti druhých a vyšších ročníků bakalářských a magisterských (navazujících i dlouhých) studijních programů. Jde logicky o nejvíce zastoupenou kategorii (64 % z 19 368 analyzovatelných případů).

Tabulka 1: Rozdělení do skupin podle ročníku a typu studia

	N	%	validní %
Bakalář v prvním roce studia	2 395	12,4	14,7
Magistr v prvním roce studia	1 291	6,7	7,9
Dlouhý magistr v prvním roce studia	130	0,7	0,8
Ostatní ve vyšších ročnících	12 447	64,3	76,5
Celkem validní odpovědi	16 264	84,0	100,0
Chybějící odpovědi*	3 104	16,0	
Celkem	19 368	100,0	

* Šlo o respondenty, kteří odpověď neuvedli.

Zdroj: EUROSTUDENT VII, vlastní výpočty

Na základě výše naznačených teoretických východisek byla formulována následující výzkumná otázka: Jakými faktory jsou studenti v prvních ročnících bakalářského studia více ohroženi opuštěním studia než ostatní definované skupiny, a které k jejich ohrožení přispívají?

Studenti prvních ročníků bakalářských studijních programů (SP) budou v první fázi analýzy srovnáváni s 1. ročníky magisterských SP a dlouhých magisterských SP a také se studenty vyšších ročníků všech SP. V druhé fázi se soustředím pouze na studenty v bakalářském SP. Na faktory ohrožení opuštěním studia¹¹ se nesoustředím izolovaně, ale pokusím se posoudit jejich možný vliv společně, ve více dimenzích.

Pro analýzu této hlavní výzkumné otázky budu vycházet z identifikovaného potenciálu ohrožení opuštěním studia. Ten je indikován na základě odpovědí na 6 výroků týkajících se reflexe vysokoškolského studia studenty v rámci šetření EUROSTUDENT VII.¹²

Pro analýzu vztahu s těmito výroky budou brány v úvahu následující skupiny faktorů:

- 1) vzdělanostní a ekonomický kapitál rodiny původu jako faktory, které vyplývají z dosavadního života studenta, konkrétně vzdělání rodičů, ekonomická situace původní rodiny a typ absolvované střední školy;
- 2) problémy a spokojenost během studia – jako s faktory aktuálními/okamžitými, které vycházejí ze složitosti přechodu samotného, zde budeme pracovat se sebehodnocením studijního

¹¹ Opuštěním studia se míní opuštění jednoho studijního programu bez jeho absolvování.

¹² Znění výroků – viz tabulka 6.

- výkonu ve studiu, se spokojeností s podmínkami studia a s přítomností či nepřítomností vybraných problémů spojených se studiem, případně stojících mimo studium;
- 3) podmínky vstupu na vysokou školu, tj. zda a jaké přijímací řízení studenti absolvovali, a konečně také dobu mezi ukončením přechozího (středoškolského či jiného) studia a nástupem do současného studia.

Na výzkumnou otázku jsou navázány čtyři hypotézy:

Hypotéza 1: Absolvovaná střední škola a vzdělání rodičů hraje roli v ohrožení neúspěšným studiem. Absolventi gymnázií a s rodiči s vysokoškolským vzděláním jsou neúspěšným studiem ohrožení v menší míře. Tato hypotéza je v souladu s dosavadními poznatky o sociálních nerovnostech (vzdělání rodičů, typ absolvované střední školy) v České republice (např. Kleňha, Vojtěch & Pikálková, 2014).

Hypotéza 2: Nespokojenost s průběhem studia (jeho výsledky) a problémy pocíťované ve studiu vedou k vyššímu potenciálu ohrožení studia daného studijního programu. Tato hypotéza předpokládá, že s nespokojeností studentů se v souladu s Tintovou teorií snižuje míra integrace do studia.

Hypotéza 3: Pozdější vstup do studia vede k vyšší míře ohrožení vysokoškolského studia. Hypotéza chápe odložený vstup do vysokoškolského studia jako potenciální znevýhodnění v něm, např. to znamená, že studenti vstupující do studia s větším odstupem od předchozího vzdělávání mají častěji nevysokoškolský rodinný background, častěji si musí přivydělávat. Jde o hypotézu navázanou na výzkum EUROSTUDENT, kde je odložený vstup do vysokoškolského studia jednou z indikací studijních ohrožení (např. Haushildt, Vögtele, Gwosc, 2018). V případě studentů bakalářského studia jde o časovou mezeru delší než 2 roky mezi ukončením středoškolského a nástupem do vysokoškolského vzdělávání.

Hypotéza 4: Vstup do bakalářského studia bez přijímacích zkoušek vede rovněž k vyšší pravděpodobnosti ohrožení studia. Poslední hypotéza má ověřit, zda nižší selektivita na vstupu nevede k vyššímu ohrožení neúspěšným studiem.

Před samotnou prezentací analýzy je nutné zmínit dva hlavní limity výzkumu. Na prvním místě limit, který je vlastní všem hromadným šetřením typu census¹³ zaměřených na vybranou populaci. Kromě nízké *response rate*, která v tomto případě byla 12 %, ke zkreslení dochází v tom smyslu, že výzkumů se účastní jen ti, kteří chtějí (např. ochotnější zúčastnit se výzkumu jsou tradičně ženy, které bývají nadreprezentovány). V případě sledování možného neúspěšného studia je předpoklad, že podobných výzkumů se právě ohrožená skupina studentů účastní v nižší míře. Druhý limit je spojený s obdobím sběru dat (konec jarního semestru). To ve vztahu ke studentům prvních ročníků může významně měnit výsledky ve vztahu k neúspěšnosti. Mnoho ze studentů

¹³ V tomto šetření byli osloveni všichni zapsaní studenti bakalářských a magisterských studijních programů.

bakalářských studijních programů ze studia odchází již během prvního semestru. Znamená to, že ti se do tohoto šetření už nemohli dostat, nebyli aktivními studenty.¹⁴

Analýza a diskuse

Pro analýzu jsou podstatné i informace o typu ukončené střední školy a také o vzdělání rodičů. Obě informace představují kontext, v němž se vysokoškolské vzdělávání v ČR uskutečňuje. Absolvované středoškolského vzdělání je pro studující v prvním ročníku bakalářských studijních programů ve struktuře, v níž převažují dva typy středních škol: 1) gymnázia, do nichž jsou zahrnuta čtyřletá a víceletá gymnázia (50%) a 2) úplné střední odborné vzdělání dosažené na střední odborné škole (průmyslové, pedagogické apod.) nebo lyceu. Přestože základní vstupní podmínka pro možnost ucházet se o vysokoškolské studium je pro absolventy všech typů středních škol stejná, pro český vzdělávací systém platí, že přechod z gymnázií na vysoké školy je zdaleka nejběžnější a prakticky všichni absolventi pokračují ve studiu na vysoké škole. Naopak absolventi středních škol (integrovaných, s učebními obory) jsou velmi málo zastoupenou kategorií mezi „prvňáky“ na vysoké škole, nejen proto, že takových maturantů je celkově méně, ale jejich zastoupení je nižší také relativně. Z těch, kteří získají maturitu v rámci učebního oboru, pokračuje na vysoké škole mnohem menší podíl než gymnazistů (Kleňha, Vojtěch 2018). Z tabulky 2 je patrné, že ve vyšších ročnících vysokoškolského studia působí ve srovnání s 1. ročníky bakalářského studia více studentů s gymnaziálním vzděláním. Nejvyšší podíl gymnazistů je ale zaznamenán mezi studujícími v 1. ročníku dlouhých magisterských programů. Tyto údaje reprezentují data z šetření EUROSTUDENT a tudíž reflektují situaci všech studentů, kteří v daném období studují v předmětných ročnících studia (např. nejen ti, kteří hned po absolvování střední školy vstoupili na vysokou školu). Hlavním poznatkem v souvislosti s neúspěšným studiem je fakt, že podíl gymnazistů roste s dalšími absolvovanými ročníky vysokoškolského studia.¹⁵

¹⁴ Výjimkou mohou být pouze ti studenti, kteří např. začali studovat souběžně dva studijní programy a v druhém semestru si vybrali pouze jeden z nich. Z hlediska měření neúspěšnosti, druhé studium, které opustili, je neúspěšné.

¹⁵ Přesná statistická data o podílech přijatých uchazečů rozlišených podle typů středních škol nejsou, pokud víme, k dispozici. Vlastním výpočtem údajů z publikace Vojtěcha a Kleňhy (2018) jsou orientační podíly následující: Absolventi gymnázií z roku 2017/2018 tvořili mezi všemi absolventy středních škol 52,5 % přijatých na vysokou školu, absolventů lyceí a středních odborných škol bylo 44,3 % a konečně 2,2 % byli absolventi učebních oborů s maturitou.

Tabulka 2: Struktura studentů (v %) podle typu absolvované střední školy (studenti prvních ročníků a ostatní)

	Bc 1. roč.	Mgr. 1.roč.	dlouhý Mgr. 1.roč.	Ostatní (2. a vyšší ročníky)
Úplné střední všeobecné vzdělání (gymnázium)	50,0	56,1	65,3	58,7
Úplné střední odborné vzdělání s maturitou (bez vyučení – SOŠ, lyceum)	30,9	27,6	21,3	27,7
Úplné střední odborné vzdělání s vyučením i maturitou	7,1	5,1	4,3	6,6
Úplné střední odborné vzdělání s vyučením i maturitou – nástavbové studium	2,1	2,0	0,0	1,5
Vyšší odborné vzdělání	5,8	3,4	0,0	2,5
Vzdělání v konzervatoři ukončené maturitou	0,2	0,2	0,0	0,2
Jiné / žádné / zahraniční	3,8	5,5	9,1	2,9

Zdroj: EUROSTUDENT VII, vlastní výpočty

Pro studenty bakalářských studií platí, že v jejich vzdělanostním backgroundu mírně převažují rodiče bez vysokoškolského vzdělání (necelých 53 %), naproti tomu mezi studenty dlouhých magisterských programů výrazně převažují rodiče s vysokoškolským vzděláním (viz tabulka 3). V ostatních kategoriích je situace podobná bakalářským prvním ročníkům. Ve srovnání s celou populací ČR¹⁶ jde o výrazně vyšší podíl vysokoškolsky vzdělaných rodičů.

V celém systému vysokoškolského vzdělávání převažují ženy, obdobně to platí i zde, ovšem i zde ženy výrazně převažují nad muži mezi studenty dlouhých magisterských programů. Méně než 70 % bakalářských studentů v 1. ročníku je ve věku do 21 let, ale tři čtvrtiny studentů 1. ročníků dlouhých magisterských programů je ve věku do 21 let.

Tabulka 3: Vybrané charakteristiky skupin studentů rozdělených podle ročníku studia (v %)

	Bc 1. ročník	Mgr. 1.roč.	dlouhý Mgr. 1.roč.	ostatní
Rodiče bez vysokoškolského vzdělání	52,6	51,6	33,9	49,9
Rodiče s vysokoškolským vzděláním	46,2	48,1	65,3	49,5
Ženy	56,9	55,4	67,2	56,7
Muži	43,1	44,6	32,8	43,3
do 21 let	68,2	1,3	76,7	33,9
22 až 25 let	14,8	60,1	16,7	38,3
25 až 29	6,6	26,5	3,7	18,4
30 let více	10,5	12,1	2,9	9,4

Zdroj: EUROSTUDENT VII, vlastní výpočty

¹⁶ V roce 2017 byl podíl vysokoškolsky vzdělaných v populaci ČR mezi 15 až 74 lety 20 % (ČSÚ 2018).

Struktura absolvovaných středních škol se pojí se vzděláním rodičů. Pro analýzu je použito členění do dvou základních kategorií. Pokud má alespoň jeden z rodičů vysokoškolské vzdělání, spadá student do kategorie s rodiči s vysokoškolským vzděláním. Druhou kategorií tvoří ti, jejichž ani jeden z rodičů tohoto vzdělání nedosáhl. Zatímco mezi studenty, jejichž rodiče mají vysokoškolské vzdělávání, jsou zdaleka nejvíce zastoupeni absolventi gymnázií, mezi studenty s rodiči bez vysokoškolského vzdělání je podíl gymnazistů a těch, kteří studovali na střední odborné školy typu průmyslová, pedagogická apod., mnohem vyrovnanější.

Graf 1. Struktura absolvovaných středních škol podle vzdělání rodičů Zdroj: EUROSTUDENT VII, vlastní výpočty

Tabulka 4: Skupiny studentů podle dvou typů absolvované střední školy a vzdělání rodičů

Typ SŠ vzdělání	rodiče	Bc 1. ročník	Mgr. 1. roč.	dlouhý Mgr. 1. roč.	ostatní
Úplné střední všeobecné vzdělání (gymnázium)	bez VŠ	37,9	46,4	48,8	45,5
	s VŠ	64,3	67,2	73,5	72,4
Úplné střední odborné vzdělání s maturitou (bez vyučení – SOŠ, lyceum)	bez VŠ	41,2	37,9	41,9	38,6
	s VŠ	19,4	16,1	9,6	16,8

Pozn. Tabulka zachycuje řádková procenta, tj. rozdíly mezi skupinami studentů podle ročníků studia, v %

Zdroj: EUROSTUDENT VII, vlastní výpočty

Poslední tabulka 5 rozděluje studenty podle způsobu přijímacího řízení. To, jak je přijímací řízení nastaveno, může ovlivnit výběr vysoké školy, respektive studijního programu. Ukazuje se ale, že pouze necelých 9 % studentů prvního ročníku Bc. studia a jen 3 % studentů dlouhých Mgr. programů nemuselo dokládat žádné další znalosti či dovednosti a bylo přijato jen na základě složené maturitní zkoušky.

Tabulka 5: Skupiny studentů podle způsobů přijímacího řízení (v %)

	Bc. 1. ročník	Mgr. 1. roč.	dlouhý Mgr. 1. roč.	ostatní
Přijímací zkoušky (např. písemné nebo ústní zkoušení)	52,8	57,3	73,1	59,2
Talentové zkoušky	7,2	4,0	3,0	5,6
Přihlédnutí k předchozí zkušenosti z praxe	4,4	8,1	3,4	4,7
Výsledky Národních srovnávacích zkoušek (SCIO)	11,5	0,0	26,8	13,4
Výsledky státní maturity	34,7	0,0	31,4	23,7
Výsledky výběrové zkoušky Matematika+	7,5	0,0	2,0	4,5
Studijní výsledky ze střední školy	32,0	0,0	30,2	21,9
Byli přijati všichni uchazeči bez prověřování předpokladů	8,6	10,0	2,7	7,3

Zdroj: EUROSTUDENT VII, vlastní výpočty

Předchozí kontextuální informace připravila pole na prezentaci výsledků analýzy s cílem odpovědět na výzkumnou otázku, respektive vypořádat hypotézy. Nejprve byla provedena faktorová analýza šesti výroků o studiu, aby byl redukován jejich počet a byly identifikovány z hlediska ohrožení neúspěšnosti nosné výroky. Pro všechny čtyři sledované skupiny studentů byly identifikovány dva faktory, které sytily stejné výroky. Jedinou výjimku představovalo složení faktorů pro studenty prvního ročníku navazujícího studijního programu. Do prvního faktoru vždy vstupuje pětice (pouze v jednom případě čtveřice) výroků a vždy na prvním místě figuruje výrok „Vážně přemýšlím o změně studijního programu.“ A zároveň výrok „Studovat studijní program bych doporučil/a i jiným“ se negativně pojí se všemi ostatními. Druhý faktor je tvořen jediným výrokem, a to „Bylo vždy jasné, že budu studovat na vysoké škole.“. Jak bylo řečeno výše, výjimkou jsou magisterští studenti prvních ročníků, u nichž se k výroku „Bylo vždy jasné, že budu studovat na vysoké škole.“ pojí výrok „Mám často pocit, že nepatřím na vysokou školu.“; jejich spojení je přitom orientováno proti sobě: kdo souhlasí s jedním výrokem, nesouhlasí s druhým.

Odpovědi na výroky 1) o změně studijního programu a 2) o samozřejmosti studia na vysoké škole, budeme používat pro další analýzu.

Tabulka 6: Faktorová analýza výroků reflektujících studium, podle vybraných skupin studentů

	Bc. 1. roč.		Mgr. 1. roč.		dlouhý Mgr. 1. roč.		2. ročník a výše	
	1	2	1	2	1	2	1	2
podíl vysvětlené variability	40,0 %	39,0 %	38,0 %	36,0 %	38,5 %	38,4 %	38,8 %	38,1 %
Vážně přemýšlím o změně studijního programu	0,745	0,314	0,769	-0,078	0,731	0,111	0,720	0,226
Vážně přemýšlím o tom, že úplně skončím se studiem na vysoké škole	0,696	-0,281	0,664	0,309	0,670	-0,213	0,705	-0,193
Studovat studijní program bych doporučil/a i jiným	-0,674	-0,196	-0,724	0,145	-0,676	0,049	-0,711	-0,194
Mám často pocit, že nepatřím na vysokou školu	0,650	-0,428	0,502	0,591	0,686	-0,144	0,620	-0,476
Často je pro mě složité pochopit, co se ode mě očekává v rámci mého hlavního studijního programu	0,645	-0,108	0,603	0,070	0,604	0,392	0,615	-0,105
Bylo vždy jasné, že budu studovat na vysoké škole	-0,099	0,873	-0,002	-0,861	-0,166	0,916	-0,043	0,884

Zdroj: EUROSTUDENT VII, vlastní výpočty

Z následující tabulky 7 je patrné, že celkově je mezi studenty prvních ročníků bakalářského studia vyšší podíl těch, kteří přemýšlejí o změně (10,6 %) a také těch, u nichž nebylo jasné, že půjdou studovat na vysokou školu (18,8 %). Oba výroky však indikují, byť jiným způsobem, potenciální ohrožení studentů a studentek z hlediska opuštění studia, a proto má smysl se jimi zabývat zvlášť i věcně. Zatímco v případě změny studijního programu je tato úvaha pravděpodobně více spojená se studiem samotným, u druhého výroku může studium ohrožovat ona nesamozřejmost

vysokoškolského studia. Např. studenti, v jejichž rodině není aspirace na vysokoškolské studium běžná. Taková přechozí zkušenost může zvýšit problém integrace do vysokoškolského klimatu.

Tabulka 7: Souhlasné a nesouhlasné odpovědi (v %) na vybrané výroky, podle vybraných skupin studentů

	Bc 1. roč.		Mgr. 1. roč.		dlouhý Mgr. 1. roč.		2. ročník a výše	
	ANO	NE	ANO	NE	ANO	NE	ANO	NE
Vážně přemýšlím o změně studijního programu	10,6	80,9	6,9	85,5	9,8	81,3	8,7	81,9
Bylo vždy jasné, že budu studovat na vysoké škole	64,5	18,8	68,8	15,9	77,3	13,9	70,1	16

Pozn. Použitá škála 1 – zcela souhlasím až 5 – zcela nesouhlasím. Součet do 100 % představuje podíl středové odpovědi. V tabulce jsou uvedeny podíly odpovědí zcela + spíše souhlasím (ANO) a zcela + spíše nesouhlasím (NE). Zdroj: EUROSTUDENT VII, vlastní výpočty

V následujícím kroku analýzy se zaměříme pouze na skupinu studentů v 1. ročníku bakalářského studia, kteří jsou relativně nejčastěji ohrožení opuštěním studia nejen podle oficiální statistických dat, ale také mírně více i z perspektivy dat EUROSTUDENT VII (viz tabulka 7).

Byly vytvořeny dva regresní modely¹⁷, do nichž byly zahrnuty indikátory, které ověřují dané hypotézy. Oba modely jsou prezentovány i s těmi prvky, které do nich nepřinášejí statisticky významné vztahy, ale díky tomu je patrné, jak odlišně mohou jednotlivé skupiny faktorů přispívat k potenciálnímu ohrožení studia.

Ordinální regresní analýzu (Nagelkerkeho $R^2 = 0,249$), kde závisle proměnnou byl výrok „Bylo vždy jasné, že budu studovat na vysoké škole“ lze interpretovat tak, že pouze problémy a podoba přijímacího řízení nemají statisticky významný vztah s tímto výrokiem. Naopak významný je zejména sociální a vzdělanostní background, tj. vzdělání rodičů, (horší) ekonomická situace rodiny, typ absolvované střední školy. V této souvislosti lze doplnit i významnost odloženého vstupu na vysokou školu. K ohrožení (respektive k většímu nesouhlasu s výrokiem) přispívá také pohlaví (muž) a věk (ohrožení s věkem roste). Pokud tedy student/ka absolvuje negymnaziální střední školu a zároveň vstupuje do vysokoškolského studia s odstupem minimálně dva roky, zvyšuje se šance, že se v porovnání s absolventy gymnázií, kteří nastupují do vysokoškolského studia bezprostředně, bude cítit na vysoké škole méně patřičně a patří k potenciálně více ohroženým studentům (v tabulce 9 je to patrné na hodnotách poměru šancí¹⁸). Do modelu

¹⁷ Byla použita ordinální regresní analýza PLUM, výpočet probíhal v programu SPSS. PLUM umožňuje analýzu různých typů proměnných za předpokladu jejich ošetření (např. test významnosti kategorické proměnné se škálou více než dvou odpovědí) (Leard Statistics, nedatováno).

¹⁸ Poměr šancí (odds ratio) umožňuje porovnat šance výskytu jednoho jevu ve dvou skupinách.

Tabulka 8: Regresní analýza, závisle proměnná „Bylo vždy jasné, že budu studovat na vysoké škole.“

		Estimate	Poměr šancí	Std. Error ¹	Sig.
Pohlaví	žena	-0,240	0,79	0,039	***
Věk (referenční kategorie = 30 a více)	do 21 let	-0,478	0,62	0,090	***
	22 až 25 let	-0,371	0,69	0,090	***
	25 až 29 let	-0,427	0,65	0,099	***
	ekonomická situace rodiny	0,101	1,11	0,024	***
typ střední školy (referenční kategorie = gymnázium)	jiné/ostatní (zahraniční, konzervatoře apod.)	-0,572	0,56	0,129	***
	VOŠ	0,927	2,53	0,115	***
	SOU	1,252	3,49	0,072	***
	SOŠ a lycea	1,143	3,13	0,046	***
vzdělání rodičů	bez VŠ	0,587	1,80	0,042	***
		Estimate	Poměr šancí	Std. Error ¹	Sig.
Problémy (ano x ne)	problémy vyplývající ze standardu studia (ano)	0,003		0,045	
	problémy s motivací (ano)	0,080		0,047	
	žádný problém (ano)	0,056		0,057	
	hodnocení studijního výkonu	0,396	1,49	0,023	***
přijímací řízení (ano x ne)	přijímací zkouška (ano)	-0,012		0,043	
	přihlédnutí k maturitě (ano)	-0,080		0,044	
	bez přijímacího řízení (ano)	-0,112		0,080	
	vstup do VŠ (přímý)	-0,976		0,093	***
	finanční problémy (vážné)	0,044		0,046	

Nagelkerke= 0,249, Link Function Logit;

Poznámka: ukazatel významnosti Sig. *** = 0,000, ** = 0,001 až 0,01, * = 0,011 až 0,05.

přispívá také hodnocení vlastního studijního výkonu – horší subjektivní hodnocení znamená nižší samozřejmost studia na vysoké škole.

Protože faktorová analýza oddělila oba analyzované výroky do dvou faktorů, jsou vztahy v druhé regresní analýze (závisle proměnná „Vážně uvažuji o změně studijního programu“) nastaveny jinak a současně s nižší statistickou přesvědčivostí (Nagelkerkeho $R^2 = 0,146$).

V tomto případě model spojuje dva typy indikací. Jeden typ je silně navázán na nedostatek motivace studenta a (negativní) hodnocení studijního výkonu a druhý na vážné (v aktuální situaci) finanční problémy. Studenti bez dostatečné motivace a s horším sebehodnocením častěji přemýšlejí o změně studijního programu, což, jak se ukázalo v přechodí analýze, může signalizovat ohrožení studia. Vliv střední školy naopak není signifikantní, znovu ale hraje roli vzdělání rodičů, kdy je poměr šancí mezi studenty bez rodičovského vysokoškolského zázemí,

Tabulka 9: Regresní analýza, závisle proměnná „Vážně uvažuji o změně studijního programu.“

		Estimate	Poměr šancí	Std. Error	Sig.
Pohlaví	žena	-0,017		0,044	
Věk (referenční kategorie = 30 a více)	do 21 let	-1,160	0,31	0,126	***
	22 až 25 let	-0,863	0,42	0,126	***
	25 až 29 let	-0,299	0,74	0,138	*
	ekonomická situace rodiny	-0,042		0,026	
typ střední školy (referenční kategorie = gymnázium)	jiné/ostatní (zahraniční, konzervatoře apod.)	-0,097		0,118	
	VOŠ	0,145		0,159	
	SOU	-0,041		0,085	
	SOŠ a lycea	0,087		0,052	
vzdělání rodičů (s VŠ x bez VŠ)	bez VŠ	0,218	1,24	0,046	***
Problémy (ano x ne)	problémy vyplývající ze standardu studia (ano)	0,084		0,048	
	problémy s motivací (ano)	1,011	2,75	0,049	***
	žádný problém (ano)	-0,521	0,59	0,069	***
	hodnocení studijního výkonu	-0,155	0,86	0,024	***
přijímací řízení (ano x ne)	přijímací zkouška (ano)	-0,098	0,91	0,048	*
	přihlédnutí k maturitě (ano)	-0,001		0,048	
	bez přijímacího řízení (ano)	0,028		0,093	
	vstup do VŠ (přímý x odložený)	-0,040		0,130	
	finanční problémy (ano x ne)	-0,437	0,69	0,049	***

Nagelkerke= 0,146, Link Function Logit;

Poznámka: ukazatel významnosti Sig. *** = 0,000, ** = 0,001 až 0,01, * = 0,011 až 0,05.

že přemýšlejí o změně studijního programu, vyšší než u studentů s vysokoškolským rodinným zázemím. O změně uvažují častěji mladší studující.

Hypotéza 1, podleníž absolvovaná střední škola a vzdělání rodičů hraje roli v ohrožení neúspěšným studiem, tj. absolventi gymnázií a s rodiči s vysokoškolským vzděláním jsou neúspěšným studiem ohrožení v menší míře, se potvrdila v obou směrech (vzdělání rodičů a typ střední školy) jen pro výrok „Bylo vždy jasné, že budu studovat na vysoké škole“. Poznatek o významu/vlivu střední školy podporuje, kromě již zmiňované studie Kleňhy, Vojtěcha & Pikálkové (2014), i nová studie Kohoutka a kol. (2021). Opakuje se v tomto směru pozice gymnázií jako vzdělávacích institucí, z nichž je cesta k úspěšnému vysokoškolskému studiu přímější. „Nevysokoškolské“ vzdělání rodičů může být pro studenty obecně nevýhodou, nicméně samo o sobě vysokoškolské studium neohrožuje, ale může se projevit teprve ve vztahu k jiným faktorům.

Hypotéza 2, která předpokládala, že nespokojenost s průběhem studia (jeho výsledky) a problémy pociťované ve studiu vedou k vyššímu potenciálu ohrožení studia daného studijního

programu, se potvrdila pouze pro výrok „Vážně uvažuji o změně studijního programu.“¹⁹ Platí tedy, že nespokojenost s průběhem studia a zejména nedostatek motivace ke studiu vede k vyššímu potenciálu ohrožení studia daného studijního programu. Na druhou stranu to, že student označuje za problematickou náročnost studia (tj. má problémy, které vyplývají ze standardních nároků studijního programu), nevede k tomu, aby toto studium změnil či dokonce opouštěl.

Hypotéza 3 o pozdějším vstupu do studia jako faktoru, který vede k vyšší míře ohrožení vysokoškolského studia, se potvrdila pro výrok „Bylo vždy jasné, že budu studovat na vysoké škole.“. Ti, kteří s výrokem nesouhlasí, si nesou vyšší potenciál k ohrožení svého studia.

Poslední Hypotéza 4 se nepotvrdila ani pro jednu z indikací ohrožení studia: vstup do bakalářského studia bez přijímacích zkoušek nevede k vyšší pravděpodobnosti ohrožení studia. Mírně za hranicí této hypotézy se pohybuje spekulace, že snadný přístup do vysokoškolského vzdělání nezvyšuje atraktivitu takového studia pro studenty, kteří jsou např. více motivováni výhodami studentského statusu, než samotným studiem. Tuto spekulaci je však nutné ověřit dalším výzkumem.

Závěry

Na hlavní, obecně formulovanou výzkumnou otázku, zda jsou studenti v prvních ročnících bakalářského studia více ohroženi opuštěním studia než ostatní skupiny studentů, nelze odpovědět jednoznačně. Analýza dat EUROSTUDENT VII ukázala jen mírně silnější tendence k potenciálu ohrožení mezi studenty prvních ročníků bakalářských studijních programů oproti ostatním studentům. V limitech tohoto výzkumu již byly zmíněny dva možné důvody této nejednoznačné odpovědi: 1) načasování výzkumu na konec jarního semestru, kdy už ze studia odešla podstatná část „neúspěšných“, a 2) systematické zkreslení souboru dané tím, kdo je ochoten se šetření tohoto typu (census) účastnit (Berg 2005).

Analýza faktorů, které mohou přispívat k ohrožení studentů v této fázi studia však byla přínosná. Minimálně z pohledu tohoto konkrétního výzkumu bylo možné identifikovat dvě varianty ohrožení, přičemž obě mají poněkud odlišné zdroje. První (navázaná na výrok „Bylo vždy jasné, že budu studovat na vysoké škole.“ a konkrétně na nesouhlas s ním) souvisí se vzdělanostním zázemím (konkrétně vzdělání rodičů a typ střední školy), které působí již před samotným vstupem do vysokoškolského vzdělávání. S touto variantou ohrožení se pojí možnost či předpoklad horší akademické integrace, která může studium ohrozit (Tinto 1993). Druhá varianta potenciálního ohrožení je predikovatelná na základě přítomnosti určitých typů problémů u studentů: konkrétně ekonomických (aktuálně pociťovaných finančních problémů

¹⁹ Lze připomenout, že tento výrok je pozitivně propojen i s výrokem o opuštění studia (viz faktorová analýza).

studenta) a motivačních (tj. nedostatek motivace) ve spojení s méně pozitivním hodnocením výkonů ve (vlastním) studiu. Tato varianta se váže na odpovědi k výroku „Vážně uvažuji o změně studijního programu.“

Síla modelů, na základě, kterých byly identifikovány obě varianty ohrožení, je samozřejmě omezená. Nicméně potvrzují, že důvody vedoucí k opuštění studia jsou na jedné straně komplexní a zároveň vysoce individuální. Individuální důvody – psychologické či osobnostní – tímto typem výzkumu odhalit neumíme. Nicméně obě varianty ohrožení (a jejich hlavní faktory) mohou sloužit jako určitá podpora pro vysoké školy směrem k (včasné) identifikaci potenciálně ohrožených skupin studentů.

Literatura

- ASTIN, A. W. *Predicting academic performance in college: Selectivity data for 2300 American colleges*, 1971, 299 s.
- AYDIN, I. E. & YAZICI, M. Drop-Out in MOOCs. *Turkish Online Journal of Educational Technology – TOJET*. 2020, 19, 3, s. 9-17.
- BERG, N. Non-Response Bias. In KEMPF-LEONARD, K., ed., *Encyclopedia of social measurement* London, Academic Press, 2005, s. 865-873.
- ČSÚ. *Podíl vysokoškoláků máme nižší než EU*, 2018. Dostupné z WWW: [Podíl vysokoškoláků máme nižší než EU | ČSÚ \(czso.cz\)](http://Podil_vysokoškolaku_mame_nizsi_nez_EU_CSU_czso.cz)
- CSVŠ. *Přechody a pokračování ve studiu*. Praha: CSVŠ. 2020, xxx s.
- FUČÍK, P., & SLEPIČKOVÁ, L. Studenti, kteří odcházejí: Kvantitativní analýza nedokončených vysokoškolských studií. *Aula*, 2014, 22, 1, s. 24-54.
- HADJAR, A. & BECKER, R. Warum einige Studierende ihr SoziologieStudium abbrechen wollen. Studienwahlmotive, Informationsdefizite und wahrgenommene Berufsaussichten als Determinanten der Abbruchneigung. *Soziologie*, 2004, 33, s. 47–65.
- HAUSHILDT, K., VÖGTLE, E., M., & GWOSC, CH. *EUROSTUDENT VI 2016–2018 Synopsis of Indicators*, 2018. Dostupné z WWW: [Social and Economic Conditions of Student Life in Europe. Eurostudent VI 2016-2018 | Synopsis of Indicators](http://Social_and_Economic_Conditions_of_Student_Life_in_Europe.Eurostudent_VI_2016-2018_Synopsis_of_Indicators).
- HEUBLEIN, U. Student Drop-out from German Higher Education Institutions. *European Journal of Education*. 2014, 49, 4, s. 497-513.
- HLOUŠKOVÁ, L. Mám základní vzdělání. Příčiny a důsledky předčasných odchodů ze studia a ze vzdělávání. *Studia Paedagogica*. 2014, 19, 2, s.11-38. Dostupné z WWW: <https://doi.org/10.5817/SP2014-2-2>
- KOHOUTEK, J., LOUNEK, V., ŠMÍDOVÁ, M., & KOREČKOVÁ, J. Situace absolventů v podmínkách postmasového vysokoškolského vzdělávání: Stále jen reprodukce elit? *Sociologický časopis / Czech Sociological Review*, 2021, 57, 1, s. 47-74. doi: 10.13060/csr.2021.002
- KONEČNÝ, T., BASL, J., & MYSLIVEČEK, J. Přechod mezi střední a vysokou školou a role různých modelů přijímacích řízení. *Sociologický časopis/Czech Sociological Review*, 2010, 46, 1, s. 43-72.

LEARD STATISTICS.). *Ordinal Regression using SPSS Statistics*. (nedatováno) Dostupné z WWW: [Using the PLUM procedure to carry out an Ordinal Regression in SPSS | Laerd Statistics](#)

MŠMT. *Strategický záměr ministerstva pro oblast vysokých škol na období od roku 2021*. 2020. Dostupné z WWW: [SZ2021_.pdf\(msmt.cz\)](#).

MILEM, J. F., BERGER, J.B. A Modified Model of College Student Persistence: Exploring the Relationship Between Astin's Theory of Involvement and Tinto's Theory of Student Departure. *Journal of College Student Development*, 1997, 38, 4, s. 387-400. Dostupné z WWW: https://scholarworks.umass.edu/cie_faculty_pubs/11

PIKÁLKOVÁ, S., VOJTĚCH, J., & KLEŇHA, D. *Úspěšnost absolventů středních škol ve vysokoškolském studiu, předčasné odchody ze vzdělávání*. Praha: Národní ústav pro vzdělávání. 2014, 56 s.

RUIZ-PALMERO, J., FERNÁNDEZ-LACORTE, J. M., SÁNCHEZ-RIVAS, E., & COLOMOMAGAÑA, E. The implementation of Small Private Online Courses (SPOC) as a new approach to education. *International Journal of Educational Technology in Higher Education*. 2020, 17, 1, s. 1-12.

ŘEHÁK, J. *Chyba směrodatná – Sociologická encyklopedie*. 2019, Dostupné z WWW: [Chyba směrodatná – Sociologická encyklopedie \(cas.cz\)](#).

SEEMILLER, C. A GRACE, M. Generation Z: Educating and Engaging the Next Generation of Students. *About Campus* [online]. 2017, 22, 3, s. 21-26.

SCHUETZE, H.G. From adults to non-traditional students to lifelong learners in higher education: Changing contexts and perspectives. *Journal of Adult and Continuing Education*. 2014, 20, 2, s.37-55.

VOJTĚCH, J., & KLEŇHA, D. *Přechod absolventů středních škol do terciárního vzdělávání – 2017/18*. Praha: NÚV. 2018, 58 s.

TINTO, V. *Leaving college: Rethinking the causes and cures of student attrition (2nd ed.)*. Chicago: The University of Chicago. 1993, 246 s.

TINTO, V. Dropout from higher education: A theoretical synthesis of recent research. *Review of Educational Research*. 1975, 45, s. 89–125.

TROELSEN, R., & LAURSEN, P. F. Is Drop-out from University Dependent on National Culture and Policy? The Case of Denmark. *European Journal of Education*. 2014, 49, 4, s. 484-496.

ZAJĄC, T. Z., & KOMENDANT-BRODOWSKA, A. Premeditated, dismissed and disenchanting: higher education dropouts in Poland. *Tertiary Education and Management*. 2019, 25,1, s.1-16.

Mgr. Michaela Šmídová, Ph.D.
smidova@cvs.cz

Centrum pro studium vysokého školství, v.v.i.
Jankovcova 933/63
170 00 Praha 7 – Holešovice